

УДК 338. 486

Т. О. Чичкалюк

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ
РЕКРЕАЦІЙНОГО КОМПЛЕКСУ
МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

В статтє проанализировано состояние рекреационного развития Николаевской области, предложены пути радикального изменения рекреационного комплекса Николаевщины.

The author of the article analyzes the modern state of recreation development in Mykolayiv region and proposes ways of the radical improvement of recreation complex in Mykolayiv region.

Рекреація як галузь народного господарства [1; 46—48] відіграє одну з провідних ролей в економіці багатьох держав світу її частка у світовій економіці послуг сягає 40% (1999). За даними Всесвітньої туристичної організації, річний обіг туристичного комплексу [3; 58] перевищує 400 млрд дол. (за середньої кількості подорожей 600 млн).

Туристичний комплекс півдня України також доволі привабливий. Це пояснюється потужною ресурсною базою (індекс забезпеченості природно-рекреаційними ресурсами Миколаївської області 0,57).

Останнім часом до проблем географії туризму українського Причорномор'я вельми часто звертаються у своїх працях такі учені як професор д-р О. Г. Топчів, учені А. Е. Молодецький, Г. Г. Мінчева, С. К. Харічков. Саме на теоретичний підхід цих вчених до проблем розвитку рекреації спирається автор, а також пропонує реальні шляхи щодо оптимізації, поліпшення розвитку та функціонування рекреації в Миколаївській області.

Мета статті — аналіз сучасного стану розвитку рекреаційної сфери в області, виявлення позитивних і негативних змін упродовж останніх п'яти років на основі даних обласного статуправління, а також вироблення стратегії та плану конкретних дій щодо поліпшення рекреаційно-туристичної діяльності на Миколаївщині.

Основні рекреаційні зони Миколаївщини розміщуються в південній частині області на узбережжі Чорного моря та лиманів. у цих зонах зосереджено 160 рекреаційних закладів (2004). Крім того, у туристичний комплекс входять 37 готелів на 789 номерів (у 2000 році було 44 готелі на 1 143 місця), 21 позаміський оздоровчий табір для дітей і підлітків на 5 707 місць (для порівняння — 8,8 тисяч місць у 2000; 7,0 — у 2001; 7,9 — у 2002 р.).

Упродовж останніх п'яти років спостерігається дуже повільне зростання кількості санаторіїв і закладів відпочинку (див. табл. 1).

У санаторіях і закладах відпочинку впродовж 2003—2004 рр. лікувалось і відпочивало 128,6 тис. громадян, з яких 118,4 тис. лікувалось і відпочивало тривалий час. Однак упродовж 2003 р. із тих санаторно-курортних закладів, які не працювали, 32% простоювали через відсутність коштів на експлуатацію, 18% — перебували на капітальному ремонті, 5% — були незаповнені через відсутність бажання громадян оздоровлюватися, 45% — були інші причини (зміна форм власності, продаж власності тощо).

Таблиця 1

Санаторії та заклади відпочинку у Миколаївській області

Заклади відпочинку	1990	1995	2000	2001	2001/ 2002	2002/ 2003
Санаторії та пансіонати з лікуванням	5	7	8	11	11	10
у них, тис. ліжок	1,2	1,9	2,4	4,0	3,9	3,1
Із загальної кількості санаторіїв і пансіонатів із лікуванням дитячі санаторії	3	4	3	4	4	4
у них, тис. ліжок	0,5	0,7	0,5	1,3	1,2	1,2
Санаторії-профілакторії	9	10	10	10	10	9
у них, тис. ліжок	1,1	1,0	0,9	0,9	0,9	0,8
Будинки і пансіонати відпочинку	18	14	21	24	24	23
у них, тис. місць	10,9	4,5	6,8	4,1	4,3	4,6
Бази та інші заклади відпочинку	123	93	133	129	137	130
у них, тис. місць	20,6	14,8	19,4	18,4	18,9	17,7

Аналіз розвитку туристичної галузі за останні роки показує, що швидко зростають окремі фінансово-економічні показники і знижуються інші. Так, надходження від надання туристичних послуг нерекреантом України виріс із 600 дол. США у 2000 р. до 2 300 000 дол. США у 2003 р.

Зміни форм власності об'єктів відпочину (табл. 2) також сприяли зміні економічних показників.

Таблиця 2

Динаміка змін форм власності рекреаційних підприємств Миколаївської області

Форма власності/кількість	1985	2000	2002	2003
Приватна	—	13	30	32
Державна	116	149	130	128

Так середньооблікова кількість працівників, зайнятих у туристичному бізнесі, збільшилась із 200 у 1989 до 470 у 2000 р. і 730 у 2002 до 780 у 2003 р. Але відсоток зайнятого в рекреаційній сфері населення області ще вкрай низький — 0,1%, для порівняння: в Одеській області він становив 1,3%. Основні показники динаміки рекреантів Миколаївської області наведено в табл. 3.

Таблиця 3

Динаміка кількості туристів Миколаївської області

Показники	2000	2001	2002	2003
Туристи, охоплені внутрішнім туризмом	29 340	52 122	52 704	72 052
Іноземні туристи	4 640	7 370	9 020	11 312
Туристи, які виїжджали за межі держави	556	922	1 266	1 518
Усього туристів	17 520	21 576	16 000	19 186

За даними Держтурадміністрації України, кількість обслуговуваних туристів збільшується, але дуже повільно: 2000 р. — 34 536; 2001 — 60 414; 2002 р. — 62 990; 2003 р. — 84 882. У туристичній міграції в області переважають службові і ділові поїздки — 26 255 людей (протягом 2003 р.), дозвілля, відпустки, спортивно-оздоровчий туризм — 48 170, лікування — 2 874, інші — 7 583 особи. Із загальної кількості туристів 16 943 — це діти віком до 14 років, 6 894 — люди віком 15—17 років, 4 360 — молодь 18—28 років (дані на 2003 рік).

Міграційні потоки іноземних туристів переважно направлені до національного заповідника Ольвія (Греція, Австралія, Великобританія).

Протягом останніх років обсяг туристичних послуг збільшився з 36 000 грн у 1995 р. до 1 340 000 грн у 2000 і 20 600 000 грн у 2003 році. Ці зміни зумовили збільшення кількості рекреантів. Якщо в 1985 році на курортах області відпочивало близько 4 000 осіб, то в 2000 році — 62 990, у 2003 р. — 84 882. З 1989 р. кількість туристів зростає в арифметичній прогресії.

Реалізація проектів інвестиційної програми розбудови інфраструктури туристично-рекреаційних зон області, які були розроблені на рівні облдержадміністрації на початку 2000 р., хоча і не принесла

бажаних результатів, але спричинила певні позитивні зрушення. Першим відреагував на це транспортний комплекс. Кількість транспортних засобів у 2003 р. зросла на 200% порівняно з 1985 р. Кількість підприємств харчування зменшилася з 17 у 2000 р. до 8 у 2002 р. і 9 у 2003 р.

Гарним прикладом оптимізації рекреаційної діяльності в області є досвід роботи рекреаційних дільниць РЛП «Гранітно-Степове Побужжя», яке веде постійний облік і моніторинг усієї рекреаційної діяльності (цього немає в роботі інших рекреаційних об'єктів). Адміністрація РЛП розробила і затвердила ціни на послуги, організувала роботу обслуговуючого персоналу, обладнала рекреаційні ділянки малими архітектурними формами, проклала пішохідні та водні туристичні маршрути, що дало змогу заробляти протягом сезону з травня по вересень включно майже 6770,8 тис.грн.

Але поки не на достатньому рівні використовують бальнеологічні ресурси Миколаївщини (лікувальні грязі, мінеральні джерела, великі піщані пляжі й акваторії Тилігульського, Бережанського та Дніпро-Бузького лиманів), унікальні ресурси узбережної зони Чорного моря (реліктові озера, леси), кліматичні ресурси. Надзвичайно гострою є проблема лісових насаджень у зонах відпочинку, яких у 6,3 рази менше, ніж потрібно. Земельні відносини між суб'єктами підприємницької діяльності також не відповідають вимогам сучасного землекористування (дані облдержадміністрації щодо наявності баз відпочинку на 1 квітня 2003 р. не відповідають дійсності). Медичне обслуговування зон масового відпочинку перебуває на неналежному рівні. Реконструкція інженерних мереж (водопровід, каналізація, енергозабезпечення, телефонізація, радіофікація) та каналізаційних очисних споруд є однією з найгостріших соціально-економічних проблем розвитку зон відпочинку.

Щоб змінити ситуацію на краще під час формування рекреаційної політики області у першу чергу треба провести еколого — економічний аналіз та оцінку можливого впливу зростаючого рекреаційного навантаження на структурно-функціональні властивості природного комплексу, оскільки структура рекреаційної діяльності визначається тими видами, які пристосовані до існуючих територій.

Нормативних документів, які є в наявності в області на сьогоднішній день, вкрай не вистачає для оптимального розвитку сфери.

Тому для розроблення фундаментальних засад формування рекреаційної галузі Миколаївщини варто залучати провідних науковців півдня України.

Стратегія і план дій щодо розвитку рекреаційно-туристичної діяльності в області мають базуватися на таких принципах:

- забезпечення доходів місцевій економіці та місцевим жителям рекреаційних територій;
- широке і масштабне інформування населення про рекреаційні можливості регіону (через засоби масової інформації, буклети);
- бережливе ставлення до природних ресурсів, які використовують у ході відвідувань цих територій;
- систематичний контроль з боку єдиного контролюючого органу місцевої влади за кошторисом, плануванням туристичних маршрутів, їх якістю;
- постійний розвиток інфраструктурної забезпеченості територій (транспорт, стоянки, забудова територій з урахуванням ландшафтів, традицій і культури місцевих жителів);
- якісний контроль з боку фахівців за оптимальною кількістю рекреантів на певній території (не допускати перевантаження);
- контроль за якістю середовища, яке відвідують рекреанти (утилізація відходів, наявність зручних шляхів пересування);
- постійний моніторинг стану природних екосистем.

Отже, рекреаційна сфера відіграє важливу роль в економіці області, але розвивається, на жаль, повільно і спонтанно, головною причиною чого є її однобічний розвиток, спричинений недостатнім науковим обґрунтуванням засад розвитку цієї галузі.

Література

1. Ван Циншен, Топчиев А. Г. Теоретические и методологические аспекты рекреационной географии: Современный подход // Укр. геогр. журнал.— 2003.— № 1.— С. 46—48.
2. Ван Циншен, Топчиев А. Г. Устойчивый туризм и экотуризм: тенденции и проблемы развития // Устойчивое развитие экологического туризма на Черноморском побережье: Сб. матер. симпозиума.— 2003.— С. 241.

Ключові слова: рекреація, рекреаційний комплекс, рекреаційна сфера, рекреаційно-туристична діяльність.

Key words: recreation, recreation complex, recreation sphere, recreation tourist activity.